

Naslov članka/Article:

»Nova moč, s polno paro dalje.« (Trkaj) – ocena knjige *Kla, kla, klasika*

»Nova moč, s polno paro dalje [New Strength, Full Steam Ahead]« (Trkaj) – Review of the Book *Kla kla klasika*

Avtor/Author:

Mojca Honzak

DOI:

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Slovenščina v šoli št. 1/2017, letnik 20

ISSN 1318-864X

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2017

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/slovenscina-v-soli/>

Mojca Honzak, Osnovna šola Riharda Jakopiča, Ljubljana

»NOVA MOČ, S POLNO PARO DALJE« (TRKAJ) – OCENA KNJIGE *KLA KLA KLASIKA*

▾ V svojem članku ocenjujem knjigo *Kla kla klasika* avtorjev Igorja Saksida in Roka Terkaja - Trkaja. Knjiga (z dodano zgoščenko), v kateri klasična poezija s pomočjo rapa išče pot do src (in možganov) mladih bralcev, predstavlja izziv tako zanje kot njihove mentorje in ostale odrasle bralce.

Pred menoj je po tiskarni dišeča, nenavadna, nevsakdanja, neobičajna knjiga, ki vzbuja pozornost tako z naslovom kot s samima avtorjema. Knjiga, ki ob branju tako zaposli možgane bralca, da se z njo ukvarja tudi takrat, ko je ne bere. Knjiga, katere del lahko s pomočjo zgoščene tudi poslušam in slišano, ti nato še nekaj časa odzvanja v ušesih. Ali pa bralec ob njeni spremembi lahko celo zarepa in se spremeni v začasnega, poskusnega raperja.

Knjiga *Kla kla klasika* sodi v zbirko Domače branje – knjiga pred nosom, ki jo izdaja založba Mladinska knjiga. Zbirka, ki je nastala pred nekaj leti, naj bi bila eden od odgovorov na večno tarnanje nad (ne)branjem mladih; branje dandanes pač ni več samoumevno. Odrasli jim sicer lahko vedno znova poudarjamo, da ob knjigi razvijajo tako jezikovne kot bralne spretnosti in da bodo imeli tako manj težav z razumevanjem učne snovi, z učenjem samim in s pisanjem. A malodane brez uspeha. Negodovanje ali žuganje s pedagoškim kazalcem samo po sebi seveda ne spreminja stanja, zato vsaka od izdanih knjig te zbirke prinaša nov kamenček v mozaik, ki poskuša povezati bralce in knjige v medsebojni pogovor in z medsebojnim pogovorom. A ta knjiga, ki je izšla v dneh pred letošnjim slovenskim kulturnim praznikom, ni navaden kamenček, je zagotovo eden od biserov zbirke.

Kakšna naj bi bila knjiga z izstopajočim naslovom, katere avtorja sta eden aktivnejših slovenskih literarnih zgodovinarjev in urednikov različnih knjig in zbirk, priljubljen univerzitetni profesor Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani in Univerze na Primorskem, poznavalec slovenske mladinske literature ter eden vodilnih slovenskih didaktikov književnosti, ob njem pa – znani slovenski raper? Če pri prvem lahko najdemo povezavo med naslovom knjige in njegovim delom, nam ni jasno, kaj bi bilo skupnega Roku Terkaju, raperju Trkaju, in klasiki. Kombinacija, ki vzbuja – če že ne visokih pričakovanj – vsaj veliko začetnega zanimanja in vprašanj. Kako je avtorjema uspelo staro damo, klasično poezijo (seveda poezijo, saj naj bi bili Slovenci narod pesnikov) predstaviti v novi preobleki?

Najprej je treba ugotoviti, kaj naj bi taka knjiga sploh vsebovala. SSKJ nam ponuja prvi možni odgovor: klasika so »dela, ki imajo (umetniške) značilnosti, izhajajoče iz določenega naroda, jezika, v največji meri«. Katere pesmi naj bi torej bile klasične pesmi? Zagotovo je razlika, kaj pomeni beseda klasika nam, odraslim bralcem, in kaj si pod tem izrazom predstavljajo mladi bralci, neobremenjeni z našim vedenjem in znanjem. Kako in s čim sta avtorja poskušala pritegniti k branju? Na način, kot smo književnost v šoli spoznavali mi? Zagotovo ne. Mladim na primer ni pomembno, da je Prešernova balada Povodni mož prva slovenska umetna balada; bolj jih zanimajo sodobne Urške ali to, zakaj se povodni mož ne pojavi v kavbojkah in supergah ... Vemo tudi, da naši najstniki poezije ne berejo ravno radi. A po prebranem si upam trditi, da sta avtorja knjige našla eno od možnih poti do mladega bralca. Mogoče bosta sicer ob tem malce popraskala literarno srce katerega od starejših bralcev. Verjetno je ravno zaradi te možnosti dr. Saksida v nagovoru mentorjem branja zapisal: »Ta knjiga je nastala iz spoštovanja do starejšega in sodobnega pesnjenja, od Prešerna, Trkaja in drugih avtorjev. Če kdo v njej zaradi predelav in nenavadnih povezav vidi nespoštovanje do tradicije, mu ne morem pomagati. Njeno rušenje ni namen knjige – in pika. Edino pravo nespoštovanje do knjig je, kadar ležijo, zaprte in pozabljene, na knjižni polici. Če bodo ritmi rapa spodbudili mlade bralce, da bodo prebirali klasiko, potem nespoštovanja izročila ne bo.«

Videti je, da želita avtorja z izborom pesmi, Trkajevimi umetniškimi raparskimi interpretacijami in avtorskimi Trkajevimi pesmimi ter vsem ostalim zbranim gradivom, nalogami in vprašanji spodbuditi, »podrezati« mladega bralca, ga navdušiti za branje, da tudi v klasični pesmi, velikokrat že res na pol pozabljeni, zaprašeni, nemoderni, na prvi pogled zastareli, poišče nekaj zase. Ob vsem zbranim in zapisanem se dr. Igor Saksida zaveda, da odrasli prepogosto otrokom vsiljujemo svoje mnenje oziroma se obnašamo, kot da je le naše branje pravilno branje; s tem pa jim odvzamemo veselje lastnega razmišljanja in lastnega stika s knjigo. Mar ni tudi to eden od vzrokov, da mladi berejo vse manj? Zato avtor mladim dovoli, da kot bralci mislijo po svoje; nas, odrasle bralce, pa uči, naj mladim v pogovoru prisluhnemo in jim damo vedeti, da je tudi njihovo mnenje pomembno. A ne na način, da bi bilo branje zanje le zabava, igra, ustvarjanje; ampak tako, da od njih zahteva tudi kaj miselnega napora. Mentorjem branja celo odločno in natančno pojasni, kaj je po njegovem mnenju naša vloga pri vodenju bralnega dogodka.

Kaj vse je v knjigi uspešno povezano v celoto! Knjiga namreč ponuja mnogo več kot samo izbor klasičnih pesmi, kot bi lahko sklepali po naslovu. Za to zbirko so že značilni uvodni zapis, ki je namenjen mladim bralcem, ter zaključne besede, ki nagovarjajo odrasle bralce, mentorje branja. Oboje se pojavlja tudi v tej knjigi. Po uvodnih besedah knjige ne začnemo klasično delo, ampak uvodna Trkajeva pesem *Kla kla klasika*. Nato so tako lirske kot epske pesmi razdeljene v tri poglavja:

DIHI Z MANO (po Trkaju), ki vsebuje ljubezenske pesmi:

V srcu se ljubezen melje, ljudska
 Ljubezni slana, ljudska
 Simon Gregorčič: Moč ljubezni
 Simon Jenko: Nasprotni prošnji
 Fran Levstik: Dve otvi
 France Prešeren: Pesem od lepe Vide
 France Prešeren: Dekletom
 Oton Župančič: Pojdem na prejo
 Dragotin Kette: Na trgu
 Trkaj: Lepa Vida
 Vogl in Trkaj: Marko skače
 Trkaj: Dekletom
 Trkaj: Nasprotni prošnji

(8 klasičnih besedil, 1 Trkajeva interpretacija ter 4 Trkajeve pesmi)

S KRVJO PUKAPLAN (po Klemnu Klemnu), ki vsebuje temačne pesmi:

Oj ta vojaški boben, ljudska
 Mrtev pride po ljubico, ljudska
 Graščakov vrtnar, ljudska
 Anton Aškerc: Mejnik
 Anton Aškerc: Ponočna potnica
 Simon Jenko: Knezov zet
 Josip Murn: Pa ne pojdem prek poljan
 Fran Levstik: Ubežni kralj

(7 slovenskih klasičnih pesmi ter 1 Trkajeva interpretacija klasične pesmi)

POJEM TON SVOBODE (po Trkaju), ki vsebuje pesmi o pesnjenju in ustvarjanju:

Kresna, ljudska
 Simon Gregorčič: Eno devo le bom ljubil
 Simon Gregorčič: Na bregu
 Simon Jenko: Obrazi, VIII
 Josip Murn: Pomladanska romanca
 France Prešeren: Orglar
 Valentin Vodnik: Dramilo
 Oton Župančič: Glosa
 Dragotin Kette: Adrija, VII
 France Prešeren: Glosa
 Oton Župančič: Žebljarska (glasbena izvedba)
 Trkaj: Ptiček na veji
 Trkaj: Glosa
 Trkaj: Dramilo

(8 slovenskih klasičnih pesmi, 3 Trkajeve interpretacije klasičnih pesmi ter 3 Trkajeve pesmi).

Izbor klasične poezije, ki naj bi vzbudil zanimanje mladih bralcev, vsebuje 23 pesmi: (navedeno po časovnem zaporedju) 6 ljudskih, eno Vodnikovo, tri Prešernove, eno Levstikovo, tri Gregorčičeve, tri Jenkove, dve Murnovi, dve Župančičevi ter dve Aškerčevi. Trkaj nam predstavi svoje zanimivo videnje (slišanje) Prešernove Glose, Levstikovega Ubežnega kralja, Kettejevih Na trgu ter Adrija VIII ter Župančičeve Žebljarske. Tudi njegovih osem avtorskih pesmi (uvodna, štiri v prvem poglavju, od katerih je ene soavtor tudi Vogl, ter tri v zadnjem delu) pozitivno preseneča. Polne so sporočilnosti in medbesedilnosti – če jo le želimo najti. Če torej knjiga odstira lepoto klasičnih pesmi mladim bralcem, lahko med branjem/poslušanjem vsi, tako mladi kot manj mladi bralci, ugotavljamo, da tudi rap ni kar tako.

Ob tem se v knjigi pojavi, kot v celotni zbirki, nekaj izdelkov mladih ter izredno zanimiva posebnost, ki jo je v delo lahko vpletel le res dober poznavalec slovenske poezije – v didaktičnem materialu I. Saksida bralce mimogrede opozarja na mnoge sodobne slovenske avtorje: preberemo lahko verze (navedeni po vrsti) Toneta Pavčka, Ivana Minattija, Miklavža Komelja, Borisa A. Novaka, Daneta Zajca, Ervina Fritza, Gregorja Strniše, Brine Štampe Žmavc, Kajetana Koviča, Marka Pavčka, Svetlane Makarovič, Srečka Kosovela, Saše Vegri, Nika Grafenauerja. Odlomki njihovih del so tematsko/motivno/sporočilno navezani (ali povezani) z izbranimi pesmimi. Kot da to ni dovolj, knjiga bralcem mimogrede ponudi tudi verze drugih raparjev; to so (po vrsti) Vogl, Amo, Eyeceeu, Klemen Klemen, N'toko, Zlatko, Nipke, 6 pack Čukur, Samo Boris, Murat&Jose. V knjigi je moč najti celo posamezne verze Pankrtov, Rok'n'Banda, V. Kreslina, F. Milčinskega, A. Skaleta, A. Šifrerja, Big Foot Mame, skupine Bajaga i Instruktori ...

Vse to in še več je skritega v didaktičnem materialu, ki sledi osnovnim pesmim v knjigi. Vprašanja, razmišljanja, pogovor – vsi spodbujajo osebni stik bralca s poezijo, hkrati pa s posameznimi opozorili in dodatnimi razlagami širijo bralčevo literarnovedno znanje in tako poglobljajo bralčevo literarno recepcijo. Razloženi so naslednji pojmi: ljudska pesem, simbol, impresionizem, metafora, prepesnitev, refren, vojaška pesem, balada, okrasni pri-devek, inverzija, glosa, zvočne prvine. Glede na cilje učnega načrta za pouk slovenščine v osnovni šoli bi mogoče natančen slovenist želel dodati še nekaj drugih pojmov, toda osnova knjige so vendarle pesmi in stik posameznika s pesmimi. Zato se mi zdi prav, da ni kaj dodajano na silo; da se ne bi zgodilo, kot pove v knjigi zapisani citat D. Pirjevca: ... »*da se zapiramo v krog golega znanja, medtem ko se nam tisto, kar je zares dragoceno in kar daje temu znanju šele pravi smisel – tj. poezija –, nekako izmakne.*«

I. Saksida je v svojem nagovoru odraslim bralcem zapisal, da je želel doseči, da bi pogovor potekal na različnih ravneh: med samimi pesmimi, med bralci in pesmijo, med bralci in družbeno stvarnostjo. V knjigi najdemo vse. V zavedanju, da so bralne izkušnje mladih bralcev različne, a da mora napredovati prav vsak bralec, zastavlja raznovrstna vprašanja, namenjena tako slabšim kot boljšim bralcem, s pomočjo katerih lahko mentor branja individualizira in diferencira delo. Pravzaprav to mora početi. Različna težavnost in taksonomske stopnje vprašanj ne ponujajo recepta obravnave in izbora nalog ter vprašanj, ampak mladim odstirajo tančice tako klasične kot Trkajevih pesmi; na prvi pogled ne brez truda, saj nekatere naloge

zahtevajo tudi zahtevnejše bralne procese, npr. razmišljanje, vrednotenje, utemeljevanje – a le taka pot lahko pripelje do željenega cilja – boljše bralne pismenosti. Naloge upoštevajo cilje učnega načrta za pouk slovenščine v devetletni osnovni šoli, vanje so spretno vključena aktualna spoznanja mednarodne raziskave o bralni pismenosti PISA ter naših nacionalnih preverjanj. Tudi kaj zahtevanega srednješolskega znanja lahko najdemo vmes. Poglobljena analiza pesmi je skozi pogovor vodena strokovno, didaktično, praktično in sodobno; vključuje celo e-projekt. V knjigi se čuti ne samo spoštovanje do bralcev, ampak tudi zaupanje, da so prebrano sposobni razumeti, utemeljevati, razpravljati o tem ... Da je torej tudi njihovo obzorje pričakovanj pomembno in dovolj bogato, da se (z)morejo miselno spoprijemati tako s pesmimi kot zastavljenimi nalogami. Zato ne dvomim, da se bo začetno razmišljanje I. Saksida, kdo bo koga »premagal«, knjiga bralca, da jo bo zaradi nerazumevanja poraženo odložil, ali bralec knjigo, ko bo predvsem zase razvozlaval njen včasih nerazumljiv, celo provokativen jezik, končalo tako, da bosta zmagovalca dva – notranje obogateni bralec in prebrana knjiga.

Kljub vsemu navedenemu gradiva v knjigi še ni konec – Igor Saksida tudi s citati mnogih literarnih zgodovinarjev in drugih znanih piscev potrjuje in dopolnjuje svoje misli in besede ali z zanimivostjo popestri zapisano. Tako lahko preberemo misli M. Terseglava, B. Merharja, F. Bernika (dvakrat), D. Zajca, B. A. Novaka, B. Tomaževiča, F. Koblarja, A. Slodnjaka (dvakrat), M. Stanonik (trikrat), I. Cankarja, A. Thalmayra, J. Glazerja, N. Grafenauerja, J. Koruze, M. Jezernika, D. Pirjevca in D. Pennaca ter posredno A. Žigona.

Knjigi je dodana zgoščenka z zvočnimi posnetki Trkajevih pesmi (8), nje govimi interpretacijami klasičnih pesmi (5) ter celo sedmimi glasbenimi spremljavami, kjer se kot raparji lahko poskusijo/predstavijo vsi, ki bi si tega želeli; vse knjigi dodaja posebno dodano vrednost. Za rapanje nisem strokovnjak; lahko pa rečem, da so mi Trkajeve izvedbe in besedila všeč. Poslušas enkrat, poslušas dvakrat, se vedno znova čudiš in ugotavljaš, da ti rap postaja če že ne blizu, pa vsaj bližji. Vsako novo poslušanje prinaša večje spoštovanje do avtorja besedil in spremljajoče glasbe. Posamezni verzi nas hočešnočeš spremljajo v glavi tudi po poslušanju, prijetno si presenečen, ko nenadoma pri glosi moto postane refren ...

Sklep

Naj strnem: gre za knjigo, ki ponuja mnogo različnih branj za različno zahtevne bralce. Kar je, vsaj po mojem mnenju, ena od glavnih značilnosti dobrih knjig. Po njej bomo lahko zadovoljno segali tako mladi kot odrasli bralci. Avtorja sta v svoje delo vložila ogromno truda in čutiti je, da sta pri delu uživala. Igor Saksida pred nas razgrne široko paletu svojega vedenja, ki ga podaja sveže, »neprofesorsko«, zagnano, pripravljen na pogovor, dogovor in sprejemanje različnih mnenj, a vztrajen pri tem, da naj vsi mladi pri branju napredujejo. Trkaj, po drugi strani, s svojimi besedili in rapanjem najprej trka na srca mladih in šele nato odraslih bralcev – prva bo po moje lažje odprl, saj so manj trda; pri odraslih pa bo šlo za odpiranje srca in duha. Ob tem se mi poraja končno vprašanje: bo tudi Trkaj nekoč del slovenske

klasike? Kajti vsi ustvarjalci, tako klasični kot sodobni, so lahko enako kakovostni.

Tisti, ki bo knjigo pazljivo in dobronamerno prebral, bo lahko »čivka(l) kot ptiček na veji«, da želi knjiga dramiti mlade in manj mlade bralce, naj odpihnejo prah s klasičnih del in jih na novo odkrivajo. Nova knjiga, novi pristopi. Zato ne bi bilo prav, da bi obležala na knjižni polici. Da jo bodo sprejeli mladi bralci, ne dvomim, le do njih mora najti pot; da jo bodo odrasli in da jo bodo kot sodobni mentorji branja znali ponuditi mladim, bo, upam, poskrbela založba. Tako nas bo, če parafraziram V. Kreslina, knjiga laže skrila (in sprejela) v svoj objem.

Prva se mu je prepustila uredniška ekipa založbe in je s svojo nadgradnjo, svežo slikovno in likovno opremo knjigi dodala piko na i. Celota sedaj odprtih rok vabi v svoj objem tudi vse nas, bralce.

POVZETEK

Ocena *Kla kla klasika* ni običajno napisana ocena, saj gre za nenavadno knjigo, splet klasike in rapa, pa še marsičesa drugega. Poleg osnovnih podatkov o knjigi je natančno predstavljena njena vsebina, ki združuje res veliko materiala – tako klasične slovenske pesmi različnih obdobj kot Trkajeve pesmi današnjih dni, verze raperjev, tudi del(čk)le raznih popevk, pa kratke strokovne izseke pomembnih literarnih zgodovinarjev in drugih strokovnjakov, navezave na dela sodobn(ejš)ih slovenskih pesnikov, razlago najbolj pomembnih literarnovednih pojmov, različne strokovne in didaktične komentarje, razmišljanja, pojasnila, opozorila, napotke in naloge ter primere poustvarjanja otrok.

Knjiga po branju (in poslušanju zgoščenke) vzbuja veliko upanje, da bo našla pot med mlade (lahko tudi s spodbudo za njihovo lastno rapanje), zagotovo pa bo pomenila izziv tudi starejšim bralcem.

Ključne besede: klasična poezija, rap, mladi sodobni bralec, domače branje, bralna pismenost, mentorji branja, pogovor o prebranem

Viri in literatura

- Saksida, I. in R. Terkaj – Trkaj, 2017: *Kla kla klasika*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Zbirka Domače branje Knjiga pred nosom.
- Terkaj, R. Trkaj, 2017: *Kla kla klasika*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Zgoščenka. Idejna zasnova dr. Igor Saksida. Priloga knjige *Kla kla klasika*.
- -- 2014: *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. 1. knjiga. Ljubljana: Cankarjeva založba.